

Zakład Psychologii Wychowawczej i Psychoprofilaktyki UMCS Lublin¹
Zakład Pedagogicznego Kształcenia Nauczycieli UMCS Lublin²

VIOLETTA TUSZYŃSKA-BOGUCKA¹, JACEK BOGUCKI²

Health in the hierarchy of values

Zdrowie w hierarchii wartości

Jednym z najważniejszych zadań naszych czasów staje się ochrona zdrowia publicznego. W dobie dotkliwych problemów, z jakimi boryka się polska służba zdrowia, szczególnego znaczenia nabierają zagadnienia, związane z profilaktyką zdrowotną. Zdrowie, zgodnie z przyjętą w Polsce koncepcją, traktuje się obecnie szczególnie: jako wartość – dzięki której jednostka w sposób pełny może realizować swoje potrzeby, aspiracje oraz osiągać satysfakcję, a także przystosowawczo radzić sobie w swoim środowisku; zasób – czyli jedno z najważniejszych bogactw społeczeństwa, dzięki któremu człowiek może się w pełni rozwijać, a poprzez to – przyczynić się do rozwoju społeczeństwa.., a wreszcie - środek do osiągnięcia lepszego celu życiowego (Raport ZDW 2000).

Zgodnie z powyższymi poglądami postuluje się więc obecnie, aby:

- chronić je (przez profilaktykę);
- doskonalić (poprzez promocję zdrowia)
- pomnażać (dzięki leczeniu i rehabilitacji).

Przyjęty przez WHO, a co za tym idzie, także przez Polskę Narodowy Program Zdrowia podkreśla, iż nadrzędnym długofalowym celem strategicznym, jaki stoi obecnie przed naszym krajem, jest „Poprawa zdrowia i związanej z nim jakości życia”. Cel ten może zostać osiągnięty poprzez działania, idące w trzech kierunkach:

- zmiany w stylu życia ludności;
- kształtowanie środowiska pracy sprzyjającego zdrowiu
- zmniejszenie różnic w zdrowiu i dostępie do świadczeń zdrowotnych (Raport ZDW 2000).

Według Światowej Organizacji Zdrowia promocja zdrowia obejmuje zespolone działania wszystkich osób oraz określonych instytucji (głównie tych administracyjno-medycznych), dzięki którym możliwe jest zwiększanie kontroli nad swoim zdrowiem oraz stwarzanie możliwości poprawiania zdrowia (Bytniewski, Danielewicz, 2004).

Można powiedzieć, iż obecnie bardzo wyraźnie zmieniły się standardy zdrowia (lub jego braku). Obecnie uważa się bowiem, iż zdrowie nie polega jedynie na braku objawów chorobowych. Obejmuje ono ogromny obszar stanów i zachowań, a więc płaszczyznę fizyczną, psychiczną i społeczną, zaś jego ochrona nie powinna polegać jedynie na wyspecjalizowanej opiece medycznej, ale także na stymulowaniu rozwoju i tworzeniu właściwych postaw wobec niego. W ten sposób zdrowie i sposoby jego ochrony stały się problemami szerszej grupy specjalistów, nie tylko lekarzy, ale także psychologów, pedagogów oraz socjologów (Piątkowski, 2002).

W świetle powyższych stwierdzeń można powiedzieć, iż jednym z najważniejszych a także najpilniejszych zadań, jakie stoją obecnie przed nami, należy wypracowanie tzw. strategii promocji i ochrony zdrowia publicznego. Jest to tym ważniejsze, im więcej problemów zdrowotnych wyłania się w toku monitorowania zdrowia w społeczeństwie i niższe są wskaźniki stanu zdrowia i warunków życia ludności w naszym kraju. Dodatkowo, sytuację pogarsza ogromne nasilenie tzw. stresu psychospołecznego (a więc związanego z coraz trudniejszymi warunkami pracy oraz narastającymi problemami życia codziennego) przeżywanego przez polskie społeczeństwo (Waszkiewicz, 2000).

W ten sposób rysuje się konieczność dokonywania w sposób ciągły badań nad zdrowotnością społeczeństwa, kontroli warunków, w jakich żyją jego członkowie, zaś w efekcie zdobywanej w ten sposób wiedzy – adekwatne kształtowanie systemu opieki zdrowotnej. Wynika stąd, iż w dziedzinie tzw. ochrony zdrowia publicznego najważniejszą rzeczą wydaje się popularyzowanie określonej wiedzy, ale także przekonania oraz sposobów życia. Dzięki takim właśnie działaniom możliwa stanie się ochrona zdrowia publicznego poprzez:

- promowanie tzw. zdrowego stylu życia, co odbywa się głównie poprzez zmianę sposobu myślenia o zdrowiu;
- zwiększanie skuteczności oddziaływania i kontroli nad swoim zdrowiem (Kulik, 1997).

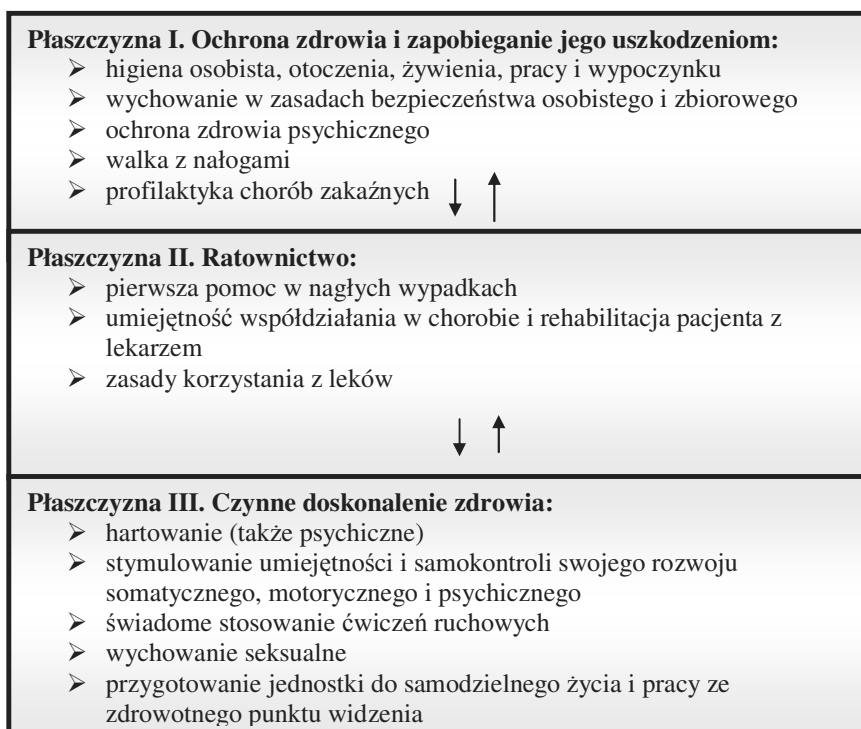
Człowiek w największym stopniu kształtować może swój styl życia, pozostałe czynniki nie podlegają jego bezpośredniej kontroli i są słabiej modyfikowalne. Dlatego właśnie, wobec zwiększających się wciąż statystyk, stwierdzających zapadalność na rozmaite schorzenia, często z komponentem psychologicznym, obecnie jednym z wiodących kierunków działalności edukacyjnej jest promowanie stylu życia, prowadzącego do zdrowia. Można go realizować poprzez działania dwójakiego rodzaju:

- eliminowanie tzw. czynników ryzyka, (zagrożeń – uzależnień, głównie nikotynizmu i alkoholizmu, szczególnie szeroko rozpowszechnionego we wszystkich grupach społecznych, niewłaściwych nawyków żywieniowych, brak tzw. nawyków higienicznych, itp., ale także czynników ryzyka, związanych z zagrożeniami środowiskowymi, takie, jak wypadki, urazy, itp.);
- promowanie tzw. zdrowego stylu życia (Sheridan, Radmacher, 1998), rozumiane głównie w postaci edukacji, zwłaszcza wobec jak najszerzego grona odbiorców oraz poprzez kształcenie osób, które w przyszłości należeć będą do środowisk opiniotwórczych, np. przyszłych nauczycieli.

Działania tego rodzaju składają się na tzw. edukację zdrowotną, będącą jedną z najskuteczniejszych form ochrony zdrowia publicznego (Demel, 1968). Jednym z oryginalniejszych sposobów ujmowania działań ochronnych i profilaktycznych, pozostającego w całkowitej zgodzie z nakreślonymi powyżej zadaniami, jest model autorstwa M.Demela (1968), przedstawiony na Ryc. 1, a ujmujący wszystkie płaszczyzny działań ochronnych, a więc: ochronę zdrowia, bezpośrednie działania ratownicze a także czynne doskonalenia zdrowia.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, można stwierdzić więc, iż ochrona zdrowia publicznego nabrała dziś szczególnego znaczenia. Jest to niewątpliwie działalność wieloaspektowa i długofalowa, obliczona nie tyle na szybki, spektakularny efekt, ile na przesunięcie w czasie zmiany, dotyczące postaw oraz zachowań, związanych ze zdrowiem. Jak już wcześniej zostało powiedziane, choroba jednostki stała się dziś chorobą społeczeństwa, wobec czego istnieje pilna potrzeba nasilenia działań, które mogłyby odegrać rolę ochronne.

Ryc. 1. Płaszczyzny ochrony zdrowia oraz wychowania zdrowotnego



Wobec wzrastającej roli profilaktyki jasne staje się, że także zdrowie publiczne wymaga podjęcia takich działań. Będzie to przede wszystkim:

- działalność o charakterze badawczym w celu monitorowania stanu zdrowotnego naszego społeczeństwa;
- działalność edukacyjna, mająca na celu propagowanie tzw. postaw, zachowań i nawyków prozdrowotnych;
- ocena skuteczności podejmowanych działań.

Nadmienić należy, że wszystkie te zadania winny dotyczyć wszystkich sfer funkcjonowania człowieka, nie tylko jego zdrowia somatycznego, tak samo ważne jest tutaj bowiem zdrowie w swoim psychologicznym czy społecznym wymiarze.

BIBLIOGRAFIA

1. Bytniewski M, Danielewicz J.(2004): Promocja zdrowia w rodzinie poprzez wychowanie do rekreacji ruchowej, „Annales Universitatis MariaeCurie-Skłodowska”. Lublin-Polonia, vol.LIX, Suppl. XIV, 51
2. Demel M. (1968): O wychowaniu zdrowotnym. PZWS, Warszawa Komisja Rządowa do opracowania Raportu ZDW 2000. Cele i zadania polskiego programu "Zdrowie dla wszystkich w roku 2000". PZWL, Warszawa, 1987
3. Kulik T.B. (1997): Edukacja zdrowotna w rodzinie i w szkole. Biblioteka Uniwersytecka Filii Wydziału Nauk Społecznych KUL, Stalowa Wola
4. Piątkowski W. (2002): Geneza i przedmiot socjologii medycyny. (w:) J.Barański, W.Piątkowski (red.): Zdrowie i choroba. Wybrane problemy socjologii medycyny.
5. Sheridan C.L., Radmacher S.A. (1998): Psychologia zdrowia. Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa

6. Waszkiewicz L. (2000): Zagadnienia polityki zdrowotnej. (w:) T.B.Kulik, I.Wrońska (red.): Zdrowie w medycynie i naukach społecznych. Oficyna Wydawnicza Fundacji Uniwersyteckiej, Stalowa Wola

STRESZCZENIE

Zdrowie publiczne jest obecnie jedną z najbardziej znaczących wartości. Jego ochrona to niewątpliwie działalność wieloaspektowa i długofalowa, obliczona na zmiany, dotyczące postaw oraz zachowań, związanych ze zdrowiem. Istnieje pilna potrzeba nasilenia działań, które mogłyby odegrać rolę ochronne. Zaliczyć tu należy: działalność o charakterze badawczym w celu monitorowania stanu zdrowotnego naszego społeczeństwa; działalność edukacyjną, mającą na celu propagowanie tzw. postaw, zachowań i nawyków prozdrowotnych; a wreszcie - ocenę skuteczności podejmowanych działań.

SUMMARY

The social health is one of the most important value in human life. There is necessary to overwork specific strategies, which could help to protect the public health. The most important activities are: researches to evaluate the state of public health, health education, popularising the healthy attitudes and behavior, evaluation of the effectiveness of health-protection social programs.